

УДК 330.13:631.14:637.51

К. В. Міненко,

к. е. н., старший науковий співробітник лабораторії економіки та організації виробництва продуктів тваринництва, Інститут тваринництва НААН України, м. Харків

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ В ЗОНІ ЛІСОСТЕПУ ЗА РІЗНОГО РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ХУДОБИ

У статті розглянуті проблеми організації виробництва яловичини в спеціалізованих господарствах лісостепу при різному рівні продуктивності худоби. Встановлено, що при збільшенні середньодобових приростів худоби з 800 до 1000 г, маржинальний дохід збільшується на 17%. Відповідно до рівня продуктивності розраховано точки беззбитковості у вартісному і натуральному визначенні.

The article deals with problems of beef production in specialized farms steppes at different levels of livestock productivity. Found that an increase in average daily cattle from 800 to 1000 g marginal income increased by 17%. According to the level of performance calculated break-even point in cost and physical determination.

Ключові слова: виручка, витрати, ефективність, маржинальний дохід, прибуток, реалізація, собівартість, яловичина.

Key words: revenue, cost, efficiency, gross income, profits, sales, cost, beef.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із основних стратегічних напрямів розвитку економіки нашої держави є забезпечення населення України високоякісними безпечними продуктами харчування в необхідному обсязі. При цьому м'ясу, яке є основним джерелом білка в раціоні людини, повинно відводитися особливе місце.

Процес стрімкого скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, який спостерігається в останні десятиріччя в аграрному секторі України, на жаль, не оминув і галузь виробництва яловичини. За період з 1990 по 2011 р. поголів'я молодняку великої рогатої худоби та загальний обсяг виробництва яловичини в Україні скоротилися відповідно на 89% та 80%. Рівень інтенсивності ведення галузі вкрай низький. Зокрема, середньодобові прирости молодняку в 2011 році становили 481 грамів. Природньо, витрати на виробництво яловичини за таких умов мають постійну тенденцію до збільшення і формують такий рівень собівартості, який поряд з наявними закупівельними цінами на живу худобу обумовлює збитковість галузі виробництва яловичини, що негативно позначається на її конкурентоспроможності. Ситуацію в галузі можна було б значно покращити за належного рівня інвестування. Однак виробництво яловичини в Україні

впродовж багатьох років залишається найбільш інвестиційно не привабливим у порівнянні з виробництвом свинини та м'яса птиці.

Однак активне спрямування фінансових потоків у зазначені галузі, водночас обумовлює постійне зростання конкуренції між господарствами зазначеного рівня спеціалізації. За цих умов, одним з напрямів диверсифікації виробництва тваринницької продукції в Україні є розвиток галузі виробництва яловичини. При цьому потрібно зазначити, що досягнутий на сучасному етапі в Україні рівень середньодобових приростів молодняку на відгодівлі не сприяє відображенню потенційних можливостей галузі виробництва яловичини.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Враховуючи, що в Україні на сучасному етапі попит на високоякісну яловичину сформований недостатньо, її виробництво у найближчі роки буде забезпечуватися на 95% за рахунок вирощування на м'ясо бугайців, надремонтних телиць і выбракуваної худоби молочних порід. Досвід нашої країни в минулому свідчить, що найбільш оптимальним шляхом комплексного вирішення виробничих завдань є укрупнення виробництва при одночасному поглибленні його спеціалізації.

Таблиця 1. Організаційно-виробничі параметри виробництва яловичини при різному рівні продуктивності

Показник	1 варіант	2 варіант
Середньодобовий приріст за весь період, г	800	1000
Кількість телят, що надходять на ферму за рік, гол	2275	2710
Необхідна кількість корів у господарствах – поставників молодняку, гол	3128	9391
Вік 1 голови при реалізації, днів	513	472
Жива маса 1 голови при реалізації, кг	450	450
Тривалість виробничого циклу, днів	483	401
Ритм завозу, днів	13	11
Середньорічне поголів'я, голів	2845	2830
Кількість скотомісць	3000	3000
Кількість голів, що реалізують за рік, всього, голів	2064	2460
Жива маса всього реалізованого за рік поголів'я, ц	9288	11070
Реалізовано в живій масі в рік на 1 середньорічну голову, ц	3,4	4,1

Зокрема, у 80-ті роки в СРСР було побудовано ряд промислових комплексів з виробництва яловичини. Технологія виробництва в цих комплексах була заснована на закупівлі в господарствах молочного напрямку продуктивності телят у віці 10—15 днів та подальшим їх вирощуванням протягом 14—15 місяців до живої маси 450—500 кг. При цьому інтенсивна система вирощування молодняку на цих комплексах характеризувалася підвищеним ростом показників економічної ефективності виробництва, зниженням витрат кормів та праці на одиницю продукції. Наприклад, в одному з кращих комплексів "Мир" середньодобові прирости живої маси бугайців за весь період вирощування становили 1080 г. На 1 ц приросту витрачалася 5,4 к.од. та 2,4 люд.-години [1]. У порівнянні з виробництвом яловичини в господарствах молочного напрямку продуктивності, де вона виробляється як сукупна продукція, витрати кормів на 1 ц приросту живої маси були більше в 2 рази, а витрати праці — у 15 разів.

Проте ефективна організація інтенсивного вирощування худоби на м'ясо на промисловій основі має деякі особливості. Зокрема, основною прикметою промислового характеру виробництва яловичини є ритмічність і безперебійність видачі продукції [2]. Можливість забезпечувати ритмічне постачання за контрактованих обсягів продукції значно підвищує її конкурентоспроможність. Тому при організації крупного спеціалізованого господарства по вирощуванню худоби на м'ясо одним з першочергових завдань є ретельне вивчення можливостей безперебійного постачання в господарство необхідної кількості технологічного молодняку певної кондиції, що в свою чергу обумовлює можливість безперебійної видачі про-

дукції. Досвід організації комплексів по виробництву яловичини у нашій країні свідчить, що найбільш доцільний шлях формування забійного контингенту передбачає доставку надремонтного молодняку, в основному, з одного адміністративного району. Це було обумовлено тим, що внаслідок сильного стресу, який отримували телята при транспортуванні на великі відстані, суттєво підвищувався відсоток їх відходу та знижувалася енергія росту.

При цьому слід зауважити, що ритмічність забезпечення комплексу молодняком у значній мірі залежить від сезонності отелень маточного поголів'я впродовж року. За умови, коли в окремі місяці, зокрема у березні — квітні, телят отримують в 5—6 раз більше, ніж у серпні — вересні [3], рівномірне комплектування комплексів молодняком технологічним за віком і живою масою практично неможливе. Практика свідчить, що ритмічне отримання для відгодівельного комплексу крупних партій телят наближених кондицій можливе з крупних господарств з інноваційними технологіями, де ретельно виконується система зоотехнічно-ветеринарних заходів і, як наслідок, суттєво знижується сезонність отелень [4]. Формування відгодівельного контингенту за рахунок телят, отриманих з господарств населення, є проблематичним і нераціональним. Таким чином, розмір та доцільність зонального розташування відгодівельних господарств обумовлюються рівнем концентрації по зонах України поголів'я корів у крупних підприємствах.

Зокрема, на 1 січня 2012 року поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах України становило 583,7 тис. голів. При цьому в зоні лісостепу сконцентровано 53,4% від загального поголів'я корів, в степу і Поліссі — 20,7 і 25,9% відповідно.

Виходячи з цього, на нашу думку, найбільш доцільно організувати спеціалізовані господарства з виробництва яловичини в зоні Лісостепу. Рекомендованими розмірами відгодівельних господарств у цій зоні є 3000 скотомісць.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою наших досліджень було дати порівняльну оцінку економічній ефективності вирощування на м'ясо молодняку великої рогатої худоби у спеціалізованих відгодівельних господарствах лісостепової зони на 3000 скотомісць при варіантах середньодобових приростів 800 і 1000 грамів за весь період вирощування. Розрахунки проведено відповідно за 2-ма варіантами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження виконували розрахунково-конструктивним методом з використанням економіко-математичного моделювання по визначенню раціональної системи організації виробництва яловичини у спеціалізованому господарстві.

Технологічна схема виробництва яловичини за двох варіантів передбачає безприв'язне утримування молодняка на глибокій підстилці з використанням відповідного набору всіх основних і обігових засобів, на основі нормативних показників, які були використані при розрахунку виробничих витрат у натуральному та вартісному вимірах. Їх вартісну оцінку проводили за діючими в 2012 році цінами.

При обох варіантах молодняк закупаються живою масою — 50 кг у 30-денному віці. Різні рівні продуктивності тварин, обумовлені насамперед відмінними витратами кормів, у свою чергу є причиною відмінності основних організаційно-виробничих параметрів виробництва при двох варіантах (табл. 1).

Із даних таблиці 2 видно, що при зростанні продуктивності бугайців на відгодівлі з 800 до 1000 г середньодобових приростів обсяг змінних витрат зростає, як і повинно бути, оскільки він залежить від обсягів виробництва, а обсяг змінних витрат залишається практично на тому ж рівні. При цьому в структурі загальної собівартості змінюється співвідношення змінних витрат до постійних витрат, що є безумовно позитивними змінними. Так, при 1 варіанті змінні витрати склали 84,5% в загальних витратах, а постійні — 15,5%. При 2 варіанті відповідно 86,8% та 13,2%. Абсолютна величина маржинального доходу при зростанні середньодобового приросту збільшується на 17,5% (табл. 2).

Таким чином, наші розрахунки підтвердили основне положення маржинального аналізу, а саме: з ростом обсягів виробництва та реалізації продукції зростають тільки змінні витрати, а постійні залишаються без суттєвих змін, що призводить до зниження собівартості та зростання прибутку.

Розрахунок точки беззбитковості показав, що, незважаючи на те, що абсолютна величина витрат на виробництво та збут продукції при зростанні продуктивності збільшується, позитивні структурні зміни витрат та ріст маржинального доходу дають можливість отримати точку беззбитковості при 1000 г середньодобового приросту менше ніж при 800 г, як у вартісному, так і в натуральному вираженні.

Таблиця 2. Розрахунок маржинального доходу та точки беззбитковості при різному рівні продуктивності

ВИСНОВКИ

1. Відповідно до концентрації по зонах України поголів'я корів в великих підприємствах, найбільш доцільно організувати спеціалізовані господарства з виробництва яловичини в зоні лісостепу. Рекомендованими розмірами відгодівельних господарств у цій зоні є 3000 скотомісць.

2. При зростанні продуктивності бугайців на відгодівлі з 800 до 1000 г середньодобового приросту обсяг змінних витрат зростає, а обсяг постійних витрат залишається практично на тому ж рівні. Абсолютна величина маржинального доходу при зростанні середньодобового приросту збільшується на 17,5%.

3. Розрахунки точки беззбитковості показали, що, незважаючи на те, що абсолютна величина витрат на виробництво та збут продукції при зростанні продуктивності збільшується, позитивні структурні зміни витрат та ріст маржинального доходу дають можливість отримати точку беззбитковості при 1000 г середньодобового приросту менше, ніж при 800 г як у вартісному, так і в натуральному вираженні.

Література:

1. Обухович В.С. Увеличение производства говядины / В.С. Обухович. — Минск: Урожай, 1981. — 111 с.
 2. Промышленное производство говядины (опыт совхоза "Пашский" / [Павловский А.К., Зюканов Г.С., Кальм П.А., Петряев В.Г.]. — Л.: Колос. АО, 1975. — 160 с.
 3. Перспективная модель спецхоза по производству говядины / [под ред. А.А. Омеляненко]. — К.: Урожай, 1988. — 246 с.
 4. Сиротинин В.И., Волков А.Д. Выращивание молодняка в скотоводстве: учебное пособие. — СПб.: Издательство "Лань", 2007. — 224 с.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2012 р.

	1 варіант	2 варіант
Загальний обсяг виробництва, голів	11790	18819
Виручка при реалізації поголів'я, тис. грн.	10005	12022
Змінні витрати, тис. грн.	11842	13848
Постійні витрати, тис. грн.	5787	6797
Всього витрат, тис. грн.	17629	20645
Маржинальний дохід, тис. грн.	3065	3043
Точка беззбитковості, ц	3065	3043